

Tisztelt ünneplő közönség! Kedves vendégeink! Ötven évvel ezelőtt József Attila, akinek nevét ma Dél-Magyarország egyeteme viseli, verssel üdvözölte a Budapestre látogató Thomas Mannt. A versnek legalább két sora szállóigévé vált. „Az igazat mondd, ne csak a valódit” — fordult a magyar költő a német íróhoz, „fehérek közt egy európaít” köszöntve benne. A német kultúra tisztelete, a humánus megmaradásának szorongó reménye hallatszik e vers soraiból, melyet ma az iskolában tanulnak gyermekeink.

József Attila nem érthette meg a következő éveket, amikor ez a tisztelet kialudt, ez a remény semmivé vált. A szó: „németek”, a vasfegyelmű, könyörtelen katona szinonimájává lett földrészünkön. És a pusztító háború utolsó előtti évében, amikor a Német Birodalom már országunkat, akkori szövetségesét is megszállta, sok társával együtt ebbe a városba, ebbe az épületbe érkezett egy sebesült német katona, akit Heinrich Böllnek hívtak. Ez a katona érezte, hogy harca értelmetlen és hiábavaló, de nem sejtette még, hogy ő lesz az, aki évek múltán újra tiszteletet ébreszt majd a német kultúra iránt. Tőle tudta meg a világ, hogy az emberség, ha csak pislákoló mécsesként is, tovább világított az embertelenség sötét éveinek Németországában. Számunkra, magyarok számára, benne teljesültek újra József Attila Thomas Mannhoz intézett szavai. Ám nem csupán a háború szörnyűségeinek és a háborúba hajtott ember esendőségének hű ábrázolása emelte őt a nagy írók sorába, hanem érzékenysége is minden igazságtalanság, a régi bűnökről való megfélemezés minden előfordulása iránt. De ne méltassuk őt; ez idegen Böll szellemétől. Őt nem méltatni, hanem olvasni kell; tanulnunk kell írásaiból, és — ami az írásoktól elválaszthatatlan — állampolgári méltóságából. Egy másik német író, Günter Wallraf, így írt Heinrich Böllhöz:

„Megtanulhatjuk tőled alkalmatlan időpontban is kimondani és megtenni, ami helyes. Az emberekben és nem az intézményekben hinni.”

Amire Böll tanít bennünket: kemény európai erények. Kemény évekhez kemény erények illenek. Nem csak honfitársai, mi is, ma is tanulhatunk Bölltől.

Abban a fejlődésben, amelynek során a bonni könyvesbolti tanuló Nobel-díjas íróvá, a frontra hurcolt kisember nemzetének lelkiismeretévé vált, nem jelentéktelen szerepet játszott Szentés város mezőgazdasági szakiskolája, az egykori ideiglenes hadikórház. A mindennapos közvetlen életveszély gondolkodást bénító terhe alól kiszabadulva, a meditáció heteit töltötte itt a későbbi alkotó. Az emléktáblával, amelyet felavatunk, a város, az intézmény nem csak Heinrich Böll emlékét, önmagát is megtiszteli. Hiszen rá is vonatkoztathatók azok a szavak, amelyek messze innen egy másik nép nagy írójának emlékét hirdető márványtáblán állnak: „Rien ne manque à sa gloire, Il manquait à la notre.” Azaz semmi nem hiányzik az ő dicsőségéből; eddig ő hiányzott a miénkből.

Most pedig váljék láthatóvá Heinrich Böll emléktáblája, melyet a művelődési kormányzat megbízásából átadok Szentés város tanácsának és közönségének.